Завод за уџбенике, Београд

DOI 10.5937/kultura2067032O

УДК 14:929 Видовић Ж.

061.27 Видовић Ж.

оригиналан научни рад

ПИСАНА ЗАОСТАВШТИНА И УСМЕНО ЗАВЕШТАЊЕ

НАСЛЕЂЕ ЖАРКА ВИДОВИЋА

Сажетак: *Рукописно и библиотечко наслеђе историчара цивилизације и историософа Жарка Видовића, као пример не сасвим типичног легата, указује на нека значајна питања легатства, које законодавство и културна политика заобилазе или их само подражавају. Будући да иза Видовића није нађен писани тестамент, а за њим је остала и богата рукописна заоставштина и они који брину о њој, отвара се другачије питање – питање осећања моралне обавезе у легатству. То питање упућује нас на личан однос легатора према својој заоставштини и на однос легатара према тој заоставштини, који проистичу из личног осећања дужности и морала. Аутентичност Видовићеве писане и усмене речи, његов брижљив однос према рукописима, снажне поруке које његови рукописи носе, али и његова личност, обавезали су његове легатаре да овај легат сачувају. Но, те обавезе не би било да није проистекла из личног осећања дужности Видовићевих настављача. Лични и међулични односи легатора и легатара обогаћују наслеђено и чине од заоставштине – завет, а свест свих учесника о доприносу заједничком културном добру кључна је и за остварење националног интереса.*

Кључне речи: *Жарко Видовић, рукописна заоставштина, однос легатора и легатара, осећање дужности, морално осећање, историјско сећање, завет*

Завет је једина могућа жива веза међу нараштајима (покољењима); једини језик којим можемо да се споразумемо са прецима, којих више нема, и са потомцима, којих још нема... ако нам је уопште стало до сагласности са онима којих нема!

Жарко Видовић¹

Једног мајског дана 2016. године на Новом гробљу у Београду, у присуству бројних пријатеља и поштовалаца, сахрањен је историчар цивилизације и историософ Жарко Видовић. Недуго потом, на иницијативу митрополита Амфилохија Радовића одржана је још једна свечаност: сакупили су се поштоваоци личности и дела Жарка Видовића с циљем да одлуче шта би најбоље било чинити с његовом рукописном и библиотечком заоставштином.²

Свој животни пут Жарко Видовић започео је у Тешњу, давне 1921. године, а заокружио га је богатим животним и списатељским искуством у Београду, у 95. години. По завршеној гимназији у Новом Саду, 1939. године, у Загребу је прва три семестра студирао медицину коју је у четвртном семестру заменио философијом. Као млади скојевац учествовао је у Априлском рату 1941. године. Те године, по распаду Краљевине Југославије и формирању Независне државе Хрватске, доспева у сарајевски затвор, одакле га, у мају 1942. године, транспортују у логор Јасеновац, који успева да преживи јер га одводе у радне логоре у Норвешку. Из логора у Норвешкој побегао је 1943. године у Шведску, где је као стипендиста Краљевине Шведске, до 1945. године, студирао на Универзитету у Упсали. По повратку у Југославију, ухапшен је због боравка и деловања у Шведској. По изласку из комунистичких затвора, из којих је ослобођен крајем 1947. године, услед недостатка доказа, изнова је започео студије 1948, уписујући философију, с које прелази на историју уметности. По завршетку студија, од фебруара 1953. године, ради као асистент-предавач на Катедри за историју уметности у Сарајеву. У међувремену је, 1958. године, након стипендијског боравка у Паризу, одбранио докторску тезу о Мештровићу на Филозофском факултету у Београду. Сарајевски универзитет напустио је 1961. године, те се преселио у Загреб, где је предавао Историју цивилизације на Свеучилишту, с кога је 1967. године, „због јавно израженог отпора агресивном наступању хрватског национализма и ширењу

1 Видовић, Ж. (1989) *Огледи о духовном искуству*, Београд: Сфаирос, стр. 219.

2 Свечани састанак одржан је 23. маја 2016. године, у стану Жарка Видовића, када је донет Закључак с потписима осамнаесторо присутних.

србофобије”,³ прогнан. У Београду се запослио 1969. године у Институту за књижевност и уметност (у истој згради у којој је деценијама раније био смештен један од затвора у коме је, по повратку из Шведске, робијао), и тамо остаје да ради до одласка у пензију (1986).

Слика 1 Потерница НДХ за Видовићем

Као предатни, аутентични⁴ скојевац, Видовић је постао свестан историјског континуитета заједнице, што ће му се као логорашу, суоченим са смрћу, проживљеним искуством и потврдити. Као бегунац из логора критиковао је југословенску владу што је напустила свој народ. Као историчар уметности Видовић теоријски преиспитује важеће вредности, и то не само у уметности. Естетички и критички будно пратећи југословенску ликовну сцену, разматра не само естетичке критеријуме. У књизи о Мештровићу нијансирано упоређује скулпторску уметност и архитектуру, у *Огледима о самосвести* трансценденцијом одважно заоштрава борбу с метафизичким вредностима Запада, за које сматра да не треба да буду и вредности српског народа. У књизи о Његошу открива да је кључ духовног трајања у поезији, односно уметности, и да је српски народ не епски ратнички, већ логорашки, литургијски, заветни.

Видовић је учесник и сведок важнијих историјских догађаја 20. и почетка 21. века, који је записивао своје проживљавање и виђење тих догађаја, не пропуштајући да се у белешкама осврне на временско-просторни контекст и да уочи сложене односе у кључним појавама једне епохе. После смрти таквих особа које су, као Видовић, значајне за националну па и светску културу, поставља се, званично или притајено, уз условљавање правно или из дубоке унутрашње потребе, с

3 Раденковић, Г. (2016) Упокојио се др Жарко Видовић, сајт Српске православне цркве http://www.spc.rs/sr/upokojio_se_dr_zharko_vidovitch

4 За разлику од идеолошког, партијског, титоистичког скојевца – Видовић ће одлучно и јасно у својим рукописима указивати на ту разлику.

аргументима или без њих, из побуда узвишених или ниских – питање даљег опстанка онога што су те особе за собом оставиле. Будући тога свесни, чланови Иницијативног скупа за очување дела Жарка Видовића формирали су Одбор за попис његове писане заоставштине.⁵ Сви чланови пописне комисије познавали су Видовића и макар донекле били упућени у његов рад, а већина њих је потом укључена и у Одбор за издавање Видовићевих сабраних дела. Лично познанство за рад на заоставштини од националног значаја није неважно јер: „[...] овакви поклони имају и једну личну, готово интимну димензију.”⁶ Персонални легати, оно што су одређене личности оставиле за собом, свакако представљају фрагменте или сажетак живота те особе, али су и својеврстан показатељ остварености њиховог смисла. Стога је корисно ако су легатари, на неки начин, посредно или непосредно, дужи или краћи период, били у прилици да сведоче процесу настајања те заоставштине.

Да ли ће оно што је већином чинило смисао живота важних личности наставити да живи, и како ће трајати зависи од многих околности. Зависи од тога да ли је и како, писаном или усменом речју, легатор одредио шта ће се, и на који начин, похранити па и ко ће бити та особа или, чешће, институција која ће чувати оно што је он за собом оставио као лични прилог националној култури, као и да ли је успео да предвиди бројне могуће проблеме до којих ће доћи кад њега више не буде. Потом зависи од тога да ли је покојникова жеља добро спроведена, да ли се његова усмена реч добро разумела у случају да су правни наследници заоставштину неком поклонили. Уколико је за старање именован појединац зависиће и од тога колико ће дуго онај коме је оставштина поверена поживети да успе да је сачува до следећих генерација које ће је преузети.

Имајући све то у виду, могло би деловати помало необично што Видовић, иако очигледно свестан значаја чувања духовног наслеђа, међу својим списима није оставио писаног трага, нешто налик тестаменту, о томе шта би желео да се учини с његовом заоставштином. Уместо тога, онима који су за њим остали оставио је сећање на своје речи: повремено је

5 У Одбор за попис именовани су: Ђакон др Драган Ашковић, доцент на Богословском факултету Универзитета у Београду; проф. др Милош Ковић, тада доцент на Филозофском факултету Универзитета у Београду; Богдан Златић, дипл. правник, службеник; Дејана Оцић, дипл. филозоф, уредник за лексикографију, и Милош Тутуш, дипл. теолог из Београда.

6 Жељски, Т. (2015) Легат проф. др Ђорђа Живановића у библиотеци Катедре за славистику Филолошког факултета Универзитета у Београду, *Зборник Матице српске за славистику* бр. 87, Нови Сад: Матица српска, стр. 267.

казивао да би желео да рукописи буду сачувани и наводио је ко би могли да буду потенцијални легатари.⁷ Рекло би се да је имао вере да ће речено бити и учињено, а чини се као да није хтео никога да обавезује, као да је желео да ту одлуку препусти процени оних до којих ће ти рукописи dospети, а то ће истовремено бити и својеврсни тест трајања, односно пролазности онога што је за собом оставио. Као да је знао да ће жељено пре бити учињено ако се он лично обрати појединцима, него ако се уговором, правно, задужи нека институција. Као да је знао да институције, и поред свих правних заштита, саме по себи не морају бити гаранција да ће се рукописи савесно чувати.

Но, иако Видовић није начинио тестамент, његова рукописна заоставштина сама по себи јесте нека врста *тестамент* – јер све што је записивао остављао је у нади да ће то некеме значити. То је сасвим у складу с његовим записима о личности, о осећању. О осећању моралном, о осећању дужности. Он пише о осећању дужности, о категоричком императиву, да је то – *императив осећања*!⁸

„То морално осећање је категорички императив повезаности генерација у непрекинути ланац заједнице која кроз векове (тј. историјски, изнад времена, силе пролазности) остаје – у осећању! – једна иста у низу генерација (’Где ја стадох, Ти продужи – Што не могах, Ти одужи!’)...”⁹

Не оставивши тестамент а пишући о личности, осећању и моралу – оставио нам је више од тестаментa – оставио нам је *завет*.

Видовићеви записи о кантовском категоричком императиву потврђују да је знао да се не може, правном или другом силом натерати неко да нешто цени и да има осећање моралне обавезе према томе, ако та обавеза не проистиче из њега самог, из његове личности. А то осећање обавезе проистиче из личности у којој нам је искуство о *прошлом* да га треба сачувати за *будуће*.

„Правна и морална свест се јављају само из *духовног* искуства, из човекова искуства *духовне* заједнице, јер правна и

7 Пре свих, и најчешће, Видовић је наводио Милоша Ковића и Милоша Тутуша.

8 „Категорију личности Кант је наслутио кад је морални императив, слободу воље и тежњу добру заједнице приписао само осећању, а не разуму, мишљењу”; Видовић, Ж. *Српско-европски речник трансценденције*, необјављени рукопис.

9 Исто.

морална свест су свест *личности*, а личност се јавља само у *духовном осећању* (у трансценденцији).¹⁰

Тако је у овом смислу, као завет, *усмена реч* далеко јача од писаног текста законодавства, јер је она и покретач, односно „морални закон у мени да може бити основ општег законодавства”¹¹ ...

Да ли иједно наслеђе има ту вредност, тај терет, ту тежину, као кад се (писана или неписана) *реч* остави у наслеђе? Код права су присутни спољни елементи принуде, код усмене речи принуде су унутрашње. Најјача принуда проистиче из личне одговорности. Осећање дужности код онога коме је нешто вредно, као што је легат, поверено на чување изазива и осећање да је тиме почаствован, а и јесте реч о свечаном чину. Особа којој је нешто вредно поверено мора дубоко да верује у ту вредност и да осећа дужност која му неће бити наметнута споља већ ће га дубоко обавезивати изнутра.

Управо с тим осећањем дужности, чланови Одбора за попис рукописне заоставштине Жарка Видовића започели су физичку обраду његове писане заоставштине у стану у ком је живео и радио, пописивањем, разврставањем и фотографисањем материјала који је оцењен као вредан. У раду Одбора значајну помоћ су пружила управо усмена упутства самог Видовића која је он за живота давао, пре свих, Милошу Тутушу, с којим је и започео заједничко пописивање, а који ће касније постати управник Задужбине „Жарко Видовић”¹².

По завршеном попису првог и главног дела рукописа они су предати на старање Библиотеци Патријаршије Српске православне цркве, док је непописан Видовићев библиотечки фонд смештен на Богословски факултет, а неколико дневника, верзије прелома две објављене књиге, картице, свешчице, књиге из уметности, позивнице, кутија с личним и породичним фотографијама, и слично, привремено се чувају у просторијама Завода за уџбенике. Институције у којима је легат смештен нашле су се за неко време „на услузи”, пре свега захваљујући појединцима који су свесни

10 Видовић, Ж. (1989) *Огледи о духовном искуству*, Сфаирос, Београд, стр. 324–325.

11 Видовић, Ж. *Српско-европски речник трансценденције*, необјављени рукопис.

12 Задужбину је основао након пописа, на иницијативу легатара, Свети Архиепископски Синод Српске православне цркве, одлуком број 869/зап. 690 од 21. 6. 2018. с главним циљем да сачува личност и дело Жарка Видовића. Од оснивања Задужбина интензивно ради на објављивању његових сабраних дела.

Видовићевог значаја за српску културу, док се за Задужбину не нађе одговарајући простор.

Жарко Видовић је за собом оставио рукописе које је поделио у фасцикле обележене бројевима. Водио је рачуна да о својим рукописима и њиховом настанку остави трага, те је бележио прецизну евиденцију. Фасцикле је пописао у одређеним свескама, с детаљним описом њихових садржаја, понекад и с образложењем околности у којима су рукописи настајали. Записивао је, како на једном месту наводи, „преглед, нумерацију, опис и класификацију рукописа” (1995). Према бројевима фасцикли Видовић је, међутим, записивао информације не само о својим рукописима и о догађајима из свог живота. Давао је он кратак опис, али и напомене, примедбе, забелешке, датуме скупова, белешке о излагањима својим и туђим, коментарисао, умногоме критички, догађаје који иначе често остану незабележени а временом се покаже да су значајни. О текстовима које је писао за скупове већином је наводио и одређене чињенице о скупу, али и своје коментаре одређених излагања. Све то сада представља сведочења изузетно драгоцене за друштвену историју на овим просторима.

Занимљива је и Видовићева библиотечка заоставштина: не само по избору књига, већ и према начину на који је он те књиге читао, по подвлачењима, као и по бројним белешкама на њиховим маргинама, уочава се да је Видовић непрестано био у дијалогу с писцем дела које чита. Његова заоставштина открива да су у рукописима уметнуте картице којима се служио приликом читања, што представља својеврсно, врло оригинално линковање ауторовог текста и литературе.

Слика 2 Лични документ са студijsког боравка у Паризу

Слика 3 Проспект париске књижаре

Тако рад на попису Видовићевих рукописа представља преглед његовог живота и дела, али истовремено и увид у читаву једну епоху. Остаци ове заоставштине поживео је

готово цео век, а његови писани трагови о томе показале се као својеврсни подсетници који упућују на многе давно прошле и подоста заборављене догађаје. Да нема тих његових записа, али и усмених речи, односно оних особа који ће те речи запамтити, не би се довољно знало о јасеновачком страдању Вукашина Мандрапе, о пореклу популарне песме *Бурђевдан*, о томе како је његов професор Светозар Радојчић за време свог логоровања у Оснабрику склопио храм, сликао иконе и служио литургију, па је и савезничке, француске официре у то укључио и на њиховом им језику држао предавања о српској уметности. Видовић је у Шведској друговао с режисером Ингмаром Бергманом (*Ernst Ingmar Bergman*), у Паризу се дружио с писцем Жорж Переком (*Georges Perec*), коме ће послужити и као инспирација за главни лик романа *Сарајевски атентат*.

Неко ко је био искрени скојевац и истински верник, ко је преживео хапшења усташа, нациста и комуниста, надживео сина а ћерку упознао тек пред крај живота... имао је шта да каже. Макар и да је само сведочио о догађајима, а он им је придодao и свој лични, критички осврт, одлично их анализирајући али и синтетички их повезујући. Тако су настале заиста аутентичне мисли које свакако треба сачувати.

Све у вези с Видовићем, као и сам његов живот, некако је другачије. Тако и његов легат не носи званично тај назив, као што ни за живота није одредио коме ће припасти. Али је током њиховог настајања својим рукописима приступао трудећи се да олакша и објасни онима, ако их буде било, који ће о њима водити бригу. О снази онога што је писао казује и одлучност његових поштовалаца да се његово дело не пропусти забораву.

Видовић сам је и узор за чување личне архиве, у погледу реда, организованости, али и систематичности. И више од тога: он је пример *легата као завета* – према усменој речи да се сачува писано дело. Не би ни Видовић тако писао о томе да сам то није – *осетио*. Да кроз то духовно искуство није лично прошао. Сам је био својеврсни легатар, јер чувао је сећање на логораше, на страдалнике, сећао се и свога професора, који се опет и то у заробљеништву, сећао својих претходника. Видовић сматра да је заслуга „јединственог професора” била „свест о одлучујућој улози уметности у стварању и чувању завета, тог јединог смисла историје и `система вредности`, живе душе народа, и (заветне) историјске свести сваке личности!”¹³ Захваљујући Видовићевом

13 Видовић, Ж. (2018) *Библио-био-графија 1948–2015*, Задужбина „Жарко Видовић”, Београд, стр. 65.

сећању на Радојчића, ми памтимо и Видовића и Радојчића, а можда ће се и нас самих само по том памћењу неко касније сетити... Но, и то сећање није једино зарад нас самих већ ради историјског трајања нације у које се наше трајање уграђује. То трајање је бесмртност. Управо у том низу смртних генерација траје *бесмртна заједница*.

„А само у сфери такве сагласности човек је способан да служи нечему што је изнад самих његових интереса; у тој сфери је способан да се поистовети са било ким ко он сам није; у тој сфери је у стању да осећа и саосећа, да буде и *словесан*, Слову (Логосу) сличан: као у поезији! Завет је, дакле, духован, али... Завет је и *једина могућа супстанција нације* као надсветовне (надисторијске и надинтересне) заједнице. Он је у надбитију: у другој сфери није ни могућ!“¹⁴

Легати су траг нечег прошлог, које тако и даље траје, а ако се чувају трајаће и духовна будућност заједнице.

Завет је међугенерациско трајање. Стога њега чини и лични однос онога за којим он остаје, али и однос онога који га се прихвата. Према Видовићу, само историјски освешћени, дакле свесни тог континуитета, можемо сачувати сећање, повест, и пренети га будућим поколењима. Тако чувари дају свој допринос духовном наслеђу.

Стога није неважно питање шта ће тај коме је остављено – с тим даље учинити? С којим циљем, и који ће смисао у томе пронаћи. Колико ће себе дати, коју жртву приложити. Судећи по записима Жарка Видовића, реч је и о дужности нечијој да чува оно што му је остављено. Но, и то лично, интимно осећање дужности, може се неговати, васпитавати. А то би могла бити значајна улога државе, уколико јој је таква културна политика.

Услов за постојање било каквог легата, задужбине или фондације је њихова правна заснованост. Они морају да имају оснивачки акт којим се утврђује начин и услови деловања, као и то под чију ће надлежност која дужност спадати. Будући да је реч о деликатном проблему наслеђивања, тиме се оставштина штити од могућих злоупотреба. Но, и у Закону о наслеђивању помињу се „дужност“ и „достојност“¹⁵. Ипак, правна акта не могу сасвим укључити другу врсту обавезе на коју се у савремено доба, нарочито међу државним службеницима, све мање мисли – на обавезу личну, моралну.

14 Видовић, Ж. (1989), нав. дело, стр. 219.

15 Закон о наслеђивању: 46/1995-1689, 101/2003-18 (УСРС), 6/2015-6, чланови 4, 5 и 6 тичу се недостојности за наслеђивање.

Правом се регулише проблем власништва, својине, да ли је она приватна, државна, национална, али се заветно „регулише“ национално културно добро, рецимо, у случају да „то није моје“ – ипак је моје да учиним све што могу да га сачувам. Легати су управо појединачан допринос одређених личности који су историјски били свесни културних вредности једног народа.

Слика 4 Интервју за *Свијет*, 1959.

У основи овакве, легатске, врсте наслеђивања пре свега је обичај *даривања*. Даривање подразумева несебичност, дакле одвајање од дела себе, нечег драгог, и колико је то нешто драже то је несебичније. „Сваки чин доброчинства има свој утицај на много ширу област од локалне. Изградња бољег друштва, етичких норми и општег морала народа може бити понукана племенитим чином даривања легата. Тиме се оживљава установљавање позитивног система вредности, подстиче се брига о традицији, о појединцу који је дао допринос какав треба следити, гради се будућност на стаменим темељима колективног памћења једне нације.“¹⁶ Чак и када је реч о материјалном даривању – односи се на нематеријално – када се наслеђе може духовно умножити, раширити... Дар, поклон, посредно или непосредно је остављен, али у случају легата не за лично коришћење већ је то дар који се предаје – на чување. Ту је за сам легат од великог значаја узајамни однос легатора и легатара али и однос сваког од њих према предмету наслеђивања. „Ради се о бесплатности поклањања и тај гест се извршава добровољно. [...] Поклонопримац који је преузео поклоњену имовину одговоран је за њу.“¹⁷ То је основ на коме ће легат суштински почивати, захваљујући коме ће опстати. Од тога ће зависити и колико се оставштина

16 Арбутина, Н. В. (2016) *Легат у библиотеци*, докторска дисертација, Филолошки факултет, Универзитет у Београду, Београд, стр. 225.

17 Božić, J. (2019) *Legati u kulturnoj politici Republike Srbije*, doktorska disertacija, Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu, Beograd, str. 56.

цени, колико се о њој зна, колико се даље преноси, и на који начин се „користи”... И управо то је оно што би требало да буде обухваћено, не само формално, културном политиком. Културном политиком требало би неговати културу даривања, као и поштовање према дародавцима али и поштовање спрам пожртвованости чувара.

И културну политику креирају *личности* оних који доносе правна акта, и оних који их спроводе. Зато је битно и каква је личност која то чини. Јер културна будућност народа зависи од тога како се та личност опходи према ономе што је неко оставио поколењима. Ни легатор није то оставио само да би он остао упамћен, већ и да допринесе заједничком сећању. Као што су то чинили давнашњи иконописци и фрескописци, који се без потписа уписахе у вечност.

Уколико и личност која утиче на културну политику, а која спаја или раздваја легатора и легатара, у себи има осећање моралне обавезе – трајање ће се наставити, уколико не – настаће чворови у којима ће бити заустављен крвоток трајања. И то је највећа опасност за сваку врсту легата. Као и супротно, докле год постоји макар једна жила куцавица – траје и бесмртност, као што призренска Задужбина Симе Игуманова, светли пример српског наслеђа, „своју мисију остварује од 1882. године, са прекидима, до данас”¹⁸. Сима Игуманов „у Кијеву је написао духовно завештање у којем је сав капитал поклањао српским школама у Старој Србији”¹⁹ и која најбоље траје док је самостална, независна од државе, где би се могло саосећати с Видовићевим вапајем: „Да националне институције буду одвојене од државе као што је и морал (осећање дужности) одвојен од закона и правне обавезе!”²⁰

Ако би културна политика државе била као што је, на пример, културна политика породице Ђорђа Михаиловића – чувара Солунског гробља, својеврсног легата, личности која је заветована осећањем дужности према сећању на страдале, која својом жртвом њиховим жртвама даје смисао, одужујући се тако и својој породици и своме народу – институт

18 Новаков, А. и Павловић, З. (2019) *Задужбина Симе Андрејевића Игуманова – губитак самосталности* (1946), Зборник радова са Међународног научног скупа на тему „Државно-црквено право кроз векове”, Митрополија црногорско-приморска, Београд, Будва: Институт за упоредно право, стр. 243–262.

19 Исто.

20 Видовић, Ж. (2019) *И вера је уметност*, Београд: Задужбина „Жарко Видовић”, стр. 331.

легата представљао би заиста чврст темељ за националну тврђаву културе.²¹

Легати – све што је прошло а опет остало да траје, и даље се чувају као залог културне будућности заједнице. Није ли важно за сваки легат, сваку задужбину да се они развијају, умножавају, да се за њих чује, да живе? Само тако они заиста оправдавају своју улогу и потврђују свој смисао.

Надајмо се да ће светлих примера у српској културној политици бити све више, и да ће Задужбина Жарка Видовића остати међу њима, а биће их уколико буде и више појединаца с осећањем моралне обавезе. Када таквих личности буде међу онима који одлучују засигурно ће еволуирати и српска културна политика. До тада не треба заборавити да је у сплету важних чинилаца у опстајању легата од пресудне важности не само *шта* већ и *кога* неко, писаном или усменом речју, остави за собом.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА:

Видовић, Ж. (1989) *Огледи о духовном искуству*, Београд: Сфаирос.

Видовић, Ж. (2018) *Библио-био-графија 1948–2015*, Београд: Задужбина „Жарко Видовић”.

Видовић, Ж. (2019) *И вера је уметност*, Београд: Задужбина „Жарко Видовић”.

Видовић, Ж. *Српско-европски речник трансценденције*, рукопис.

Арбутина, Н. В. (2016) *Легат у библиотеци*, докторска дисертација, Филолошки факултет, Универзитет у Београду, Београд.

Božić, J. (2019) *Legati u kulturnoj politici Republike Srbije*, doktorska disertacija, Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu, Beograd.

Жељски, Т. (2015) Легат проф. др Ђорђа Живановића у библиотеци Катедре за славистику Филолошког факултета Универзитета у Београду, *Зборник Матице српске за славистику* бр. 87, Нови Сад: Матица српска, стр. 265–269.

Закон о наслеђивању: 46/1995-1689, 101/2003-18 (УСПС), 6/2015-6, доступно на: [http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnik-Portal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/1995/46/1/reg](http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/1995/46/1/reg)

Новаков, А. и Павловић, З. (2019) Задужбина Симе Андрејевића Игуманова – губитак самосталности (1946), *Зборник радова са Међународног научног скупа на тему „Државно-црквено право*

21 Многи су чули за Ђорђа Михаиловића, али је он тек недавно постао српски држављанин. Да ли представници државе мисле о томе ко ће га наследити?

крз векове”, Митрополија црногорско-приморска, Београд, Будва: Институт за упоредно право, стр. 243–262.

Предлог стратегије развоја културе Републике Србије од 2017, сајт Министарства културе и информисања Републике Србије, <http://www.kultura.gov.rs/cyr/dokumenti/predlog-strategije-razvoja-kulture-republike-srbije-od-2017--do-2027-/-predlog-strategije-razvoja-kulture-republike-srbije-od-2017--do-2027->

Раденковић, Г. (2016) Упокојио се др Жарко Видовић, сајт Српске православне цркве http://www.spc.rs/sr/upokojio_se_dr_zharko_vidovitsh

Порекло илустрација:

Фотографије докумената и исечака сачуваних у Рукописној заоставштини Жарка Видовића.

Dejana Očić

Institute for Textbooks and Teaching Aids, Belgrade

WRITTEN LEGACY AND VERBAL ENDOWMENT:

THE LEGACY OF ŽARKO VIDOVIĆ

Abstract

The hand-written and bibliophilic legacy of the historian of civilization and the historiosopher Žarko Vidočić, as an example of a not quite typical legate, points to some significant issues of legacy which legislation and cultural policy avoid or include only implicitly. In view of the fact that a written testament has not been found after Vidočić's death and that his successors wanted to preserve the rich written legacy he had left behind, a different question arose – the question of moral obligation in care of legacies. That question has directed us to the personal attitude of the legator towards his legacy, and to the relation of the legatee towards the legacy, which stems from a personal sense of duty and morality. The authenticity of Vidočić's written and oral testimonials, his careful attitude towards manuscripts and strong messages that his manuscripts and also his personality carry, have obliged his legatees to preserve well this legacy. However, that obligation would not exist if it did not stem from a personal feeling of duty of Vidočić's successors. The personal and interpersonal relations between legators and legatees enrich the inheritance and transform it into a legate. Thus, awareness of all the participants about the contribution to the common cultural values is also crucial for the realization of national interest.

Key words: *Žarko Vidočić, written legacy, relation between legator and legatee, sense of duty, moral feeling, historical memory, testament*